

СТАНОВИЩЕ

по конкурс за заемане на академичната длъжност *доцент*
в направление 2.1. Филология, научна специалност „Български език“,
съгласно обявата в ДВ № 68 от 22.08 2017 г.

Кандидат: гл. ас. д-р Милен Томов

Автор на становището: проф. д-р Сия Колковска, Институт за български език

Научното развитие на Милен Томов започва в Института за български език, където през 2004 г. защитава дисертация и получава образователната и научна степен *доктор*. От същата година М. Томов е научен сътрудник втора степен, а от 2008 г. – главен асистент в Института за български език.

Д-р Томов участва в конкурса с разнообразна и значима научна продукция: 5 обширни студии (една от които с обем от 56 стандартни страници), 20 статии (пет в съавторство), 9 от които представени и като доклади на научни форуми, 1 рецензия. М. Томов взема участие в мащабните издания с нормативен характер, разработвани в Секцията за съвременен български език, съавтор е в един правописен справочник и в пет големи и важни лексикографски труда. Кандидатът е отбелязал 22 цитирания на свои индивидуални разработки и 17 цитирания на колективни трудове, в които участва.

Извънредно важна е експертната дейност на М. Томов в *Службата за езикови справки* на Института за български език, а също така и популяризаторската му дейност, свързана с активните му изяви в медиите по актуални проблеми на езиковата култура и съвременния български език. Автор е на многобройни (50) езикови бележи по радиото (с редовни участия в поредицата „За думите“ по програма „Хр. Ботев“ на БНР) и има множество изяви (38 интервюта) в електронни и печатни медии. Участвал е освен това в разработването и реализацията на телевизионен курс по български език.

Като член на *Секцията за съвременен български език* М. Томов взема активно участие в научните проекти, разработвани в нея – участник е в 12 планови проекта (сред които важни проекти като *Правописен речник на съвременния български книжовен език. Второ допълнено и преработено издание; Официален правописен речник на българския език. Разширено издание; Нормативна граматика на съвременния български език* и редица други); в 2 проекта по линията на сътрудничество на Института с Чешката академия на науките и в три проекта, финансирани от външни за БАН институции. Д-р Томов има и значителен преподавателски опит като хоноруван преподавател по български език в *Нов български университет* (от 2001 досега).

Трудовете, с които д-р Томов участва в конкурса, са посветени на важни проблеми, свързани с теорията и историята на езиковата култура, езиковата политика, правописните норми и тяхната кодификация, историята и теорията на книжовния език и др. В тях се съдържат значими теоретични изводи и оригинални схващания, което определя приносния им характер. Трябва да се подчертае тясната обвързаност на извършените от М. Томов изследвания с научноприложната му дейност като съавтор в нормативните трудове, посветени на българския правопис. Особено важно е това, че

значителна част от теоретичните възгледи на кандидата са свързани пряко с кодификаторската дейност, извършвана в Секцията за съвременен български език.

С приносен характер е обширната студия „Теория на езиковата култура в научноисторическа и методологична перспектива“ (I.2.), в която авторът проследява възникването и развитието на теорията за езиковата култура и достига до значими изводи относно някои нерешени проблеми, свързани с нея. Важен резултат от труда е точното определяне на съдържанието на термина *езикова култура*, който се интерпретира нееднозначно в научната литература. М. Томов разграничава ясно понятието *езикова култура* от смесваните с него понятия *култура на езика* (разбирана като обработеност, култивираност на езика) и *култура на речта* (свързана с езиковата практика). В неговото разбиране езиковата култура е научноприложна дейност, обхващаща теоретичните и практическите мерки и дейности, чиято цел е развитието на културата на езика и културата на речта. Предложената от М. Томов дефиниция води до еднозначност в разбирането на термина *езикова култура* и представлява важен теоретичен принос. В студията са изложени и други ценни схващания и препоръки (във връзка с езиковата грешка, езиковата криза и др.), подпомагащи изграждането на по-гъвкава и адекватна теория за езиковата култура, съобразена с днешната езикова ситуация.

Много съдържателни са разработките на М. Томов, посветени на проблеми на правописната норма и нейната кодификация. С приносен характер е приложеният нов подход към правописната норма, разгледана като вътрешно организирана система от елементи, която трябва да съответства на системно-структурните модели в езика, на нормативните особености на отделните езикови равнища и същевременно да отразява активните процеси в областта на граматиката, семантиката, словообразуването (IV.3.). М. Томов формулира изискването за системноезикова адекватност на правописната норма, за обусловеността ѝ от езиковата система и разглежда многобройни примери, които го илюстрират.

Важна част от изследванията на д-р М. Томов е посветена на принципите и критериите, на които трябва да се основава кодификацията на правописната норма. М. Томов проявява балансиран и гъвкав подход към съществените за кодификацията проблеми за отношението на книжовноезиковата норма към езиковото развитие. Придържа се към схващането за неразривна връзка между динамичните и статичните характеристики на правописната норма (V.9.) и изразява становище, че нейният консервативен характер е необходимо да се съчетава с изискването за приспособимост към езиковите изменения (без при това да се допускат резки промени в нея). С оглед на целта за постигане на рационален, ефективен правопис М. Томов изтъква както ролята на историческия принцип, който осигурява приемственост на правописната норма, така и необходимостта от съобразяване с критерия езикова употреба (IV.4., IV.5.). В тази връзка е и следваното схващане за вариантността, чието допускане авторът приема като един от пътищата за постигане на рационален правопис (IV.5). Много полезен с оглед

на кодификаторската дейност е изведеният принцип за комуникативна целесъобразност при избора на конкуриращите се варианти (IV.8.).

Много ценни са и изследванията на М. Томов, в които се поставят проблеми, свързани с историята на българския правопис и на новобългарския книжовен език. В поредица от публикации (две обширни студии и една статия – I.4; I.3; V.8.) авторът разглежда основните положения в проекта за правописна реформа на Филологическата комисия от 1893 г., изложен в списание „Български преглед“. Извежда правописните принципи, следвани от членовете на Филологическата комисия, като анализира предложените от тях решения на конкретни правописни проблеми. Изяснява приноса на Филологическата комисия за уточняване на научните критерии за езиково планиране и нейната роля за развитието на концепцията за книжовния език. Посочените разработки са ценни и поради това, че в тях за първи път са систематизирани принципите за кодификация, залегнали при формирането и развитието на българския правопис.

Отделна разработка М. Томов посвещава на приноса за развитие на българския правопис и неговите принципи на друг виден представител на българската граматична мисъл – Л. Андрейчин (IV.6). Разглежда ролята за развитието на българския правопис и езикова култура и на други изтъкнати съвременни езиковеди (в IV. 2., IV. 10.; VI.1.).

На един по-слабо проучен етап от развитието на граматичната мисъл у нас, свързан с описанието на българската фонетична система, е посветена студия № I.1. Задълбочено са анализирани дяловете по фонетика в шест граматични труда, създадени през 30-те и 40-те години на XX в. За първи път обстойно са изследвани прилаганите в тях подходи и е изяснен приносът им за описанието на звуковата страна на българския език и на характерните за него фонетични явления.

Друг важен проблем, предизвикал изследователския интерес на М. Томов, представлява спецификата на правописния речник като лексикографски труд. За първи път към този тип речник се подхожда от лексикографска гледна точка (в V.5; V.4). М. Томов разглежда особеностите на неговата макро- и микроструктура като обусловени от нормативния му характер и кодифициращата му функция.

Голям интерес представляват и изследванията на М. Томов, посветени на езиковото консултиране като нова, съвременна форма на езикова култура. В три публикации (V.7., V.1, отчасти – I.2.) се изяснява спецификата на тази научноприложна дейност и се формулират теоретично-методологичните ѝ принципи. Отчита се нейната важност като източник на ценна информация за съвременната правописна норма и езиковите тенденции. Като анализира детайлно потребителските въпроси, М. Томов достига до ценни наблюдения и изводи относно най-честите правописни проблеми в писмената практика и причините за тях (IV.1; IV.9.). Направените изводи несъмнено са полезни за подобряване на ефективността на езиковото консултиране. Поради важността на тази дейност за обществото много ценен е проектът за онлайн справочник

на Службата за езикови справки, представен в публикация № V.3. (в съавторство), където са описани неговите функционалности и структура.

Важен етап от разработваната в Секцията за съвременен български език нормативна граматика отразяват разгледаните (в V.2. – в съавторство) критерии и принципи за формално описание на класовете думи в съвременния български език. Принос на М. Томов са изведените въз основа на формалния морфологичен критерий 47 флективни типа при прилагателните имена

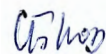
Както вече се отбеляза, теоретичните изследвания на М. Томов много успешно и плодотворно се съчетават с научноприложната му дейност като участник в значимите съвременни нормативни трудове за българския език. М. Томов е един от авторите на правописния справочник, съдържащ основните правила на правописа и пунктуацията в българския език (II.1.). Съавтор е в уводните части и в значителни части от словниците на *Официалния правописен речник на българския език* (III.3) (вкл. и в разширеното и допълнено издание, което е под печат) и на *Официален правописен речник на българския език. Глаголи* (III.2.). Съавтор е в *Обратен речник на българския език* (II.4.) и е част от авторския колектив, създал многоезичен речник с термини в областта на правото на ЕС (III.5.) (като е разработил 1008 термина).

Участието на М. Томов в уводните части и в словниковите части на посочените речници е точно разграничено и значително по обем и важност (напр. в *Официалния правописен речник. Глаголи* М. Томов е автор на 119 страници от официалното издание). Разработил е (в съавторство) важни въпроси на правописната норма като *употреба на главни и малки букви, предаване на собствени имена от чужди езици в българския книжовен език* и други. Автор е на частите за двоеточие, тире, за оформяне на библиографско цитиране и други. Участвал е в разработването на два софтуерни продукта, първият от които включва термини от областта на правото на ЕС (VIII.1.), а вторият е предназначен за автоматична транслитерация на български собствени имена (VIII.2.).

Сериозните теоретични и научноприложни приноси на М. Томов и значимите му усилия за популяризиране на въпросите на езиковата култура сред българското общество дават основание на висока оценка на научната му дейност. Убедено препоръчвам на членовете на научното жури да гласуват положително за това да бъде присъдена академичната длъжност *доцент* на д-р Милен Томов.

15.11.2017 г.

Изготвил становището:

проф. д-р С. Колковска